

Top 100 birding sites of the world – sprievodca významnými vtáčimi lokalitami sveta

Top 100 birding sites of the world – guide book of the most important birding sites of the world

Lucia Turčoková¹⁾

¹⁾Ornitologická stanice muzea Komenského, Bezručova 10, Přerov 750 11, e-mail: turcokova@prerovmuzeum.cz

TURČOKOVÁ L. 2011: Top 100 birding sites of the world – sprievodca významnými vtáčimi lokalitami sveta / *Top 100 birding sites of the world – guide book of the most important birding sites of the world.*

Zprávy MOS 69: 89–92.

Text: Dominic Couzens, Vydalo: New Holland Publisher (UK) Ltd. 2008

Bližší údaje: ISBN 978 84773 109 8, 320 stran, cena vydání je přibližně €42

V dnešnej dobe sa u nás čoraz populárnejším stáva nový koníček tzv. „birdwatching“. Jeho vznik v severnej Amerike a vo Veľkej Británii sa však datuje už od konca 19 storočia. Určovanie vtákov bolo dovtedy uskutočňované pomocou zástreliev. Založením The Audubon Society v Amerike a Royal Society for the Protection of Birds v Británii sa začala vytvárať sieť ľudí zaujímajúcich sa o vtáky hlavne z ochranárskeho hľadiska. V tomto období sa cez ochranu vtáčích druhov, začala zvyšovať popularita pozorovania vtákov vo voľnej prírode. Samotný termín „Bird Watching“ sa prvýkrát objavil v knihe Edmunda Selousa, ktorá bola vydaná v Londýne v roku 1901. V knihe autor podrobne popisuje svoje pozorovania niekoľkých vybraných druhov vtákov a zameriava sa na ich správanie. V 30-tich rokoch minulého storočia sa postupne začal kľásť veľký dôraz na pozorovanie divo žijúcich vtákov vo voľnej prírode čomu napomohlo aj zvýšenie kvality optiky ako aj vydávanie rôznych určovacích príručiek. V Amerike záujem o pozorovanie vtákov vzbudilo zásadné dielo Rogera Tory Petersona, „Field guide to the birds“ (terénna príručka určovania vtákov), vydané v roku 1934. Takzvaní „birdwatcheri“ sa začali združovať do spoločnosti American Ornithologists' Union (AOU), ktorej cieľ bol hlavne boj proti zabíjaniu vtá-

kov. V Británii vznikla organizácia British Trust for Ornithology, ktorá mala za cieľ produkovať pomocou siete „birdwatcherov“ seriózne vedecké výsledky. Zvyšovanie produkcie áut umožnilo cestovať za vtákmi na dlhé vzdialenosti a to dalo vzniku serióznemu biznisu cestovných kancelárií, ktoré začali ponúkať zájazdy za vtákmi do celého sveta.

V dnešnej cestovateľskej dobe je obrovskou výzvou získať prehľad aj o iných zaujímavých skupinách vtáčích druhov než sú tie naše. Ak má niekto záujem rozšíriť si obzor aj iným smerom, tak kniha o 100 najlepších vtáčarských lokalitách sveta je jedným z možných riešení ako začať.

Kniha prináša výber 100 najlepších miest na pozorovanie vtákov na svete. Lokality do tohoto zoznamu boli vybrané na základe pravdepodobnosti pozorovania veľkého množstva rôznych druhov vtákov (napr. významné migračné trasy a zastávky na nich tzv. stopoveri), na základe výskytu vzácných a atraktívnych druhov, na základe významu týchto lokalít z ochrany prírody. Do úvahy pri výbere lokalít boli brané aj možnosti vidieť okrem vtákov aj iné druhy živočíchov, alebo iné archeologicky, geologicky či botanicky pôsobivé miesta. V neposlednom rade bola pri výbere zohľadnená aj dostupnosť danej lokality. Niektoré lokality boli zo zoznamu vylúčené

pre nebezpečnosť ich návštevy v dnešných dňoch (Avganistan, alebo Kašmír).

Na prvej strane knihy je zobrazená mapa sveta s vyznačenými všetkými 100 lokalitami.

Kniha obsahuje 320 strán, plných zaujímavých informácií doplnených o nádherné fotografie typických druhov vtákov danej oblasti. Prináša pohľad na rozmanitosť vtáčích druhov na svete ako aj na ich početnosť. Kniha nie je písaná ako sprievodca birdwatchingom! Toto nebol primárny cieľ autorov, ale môže pomôcť pri orientácii v danej problematike. Opisuje miesta kde všade sa vtáky dajú nájsť a kde z ich pozorovania majú ľudia najintenzívnejšie zážitky.

Lokality sú rozdelené podľa kontinentov. Prvá časť je venovaná Európe. Hoci tento kontinent s regulárnymi 500 druhmi nepatrí medzi kontinenty s najvyššou biodiverzitou, jednoznačne jej patrí prvé miesto v historickom vývoji birdwatchingu v krajinách ako sú Veľká Británia, Holandsko, alebo Švédsko. Celkovo autori opisujú 17 lokalít. Každý lokalite sú venované tri strany, na ktorých nemôže chýbať mapka výskytu lokality, tabuľka, ktorá uvádza typy habitatov v danej lokalite, kľúčové druhy a tak isto aj najvhodnejšiu dobu v roku na pozorovanie vtákov. Na troch stránkach je sezónny priebeh druhmi v danom období. Aké druhy v konkrétnom období a v ktorých miestach môže vtáčkar očakávať. Dôraz je dávaný na druhy ktorých výskyt je každoročný a vo veľkých množstvách, samozrejme tieto množstvá sú konkretizované (napr. zimujúce krdle bernikiel 70 tisíc a pod.). Ku každej lokalite je vypísaný zoznam najzácnejších druhov aké kedy boli na danom mieste pozorované. Text je vhodne doplnený krásnymi obrázkami konkrétnych druhov vtákov, aj biotopmi lokalít.

Druhá časť popisuje vybraných 19 najlepších lokalít v Ázii. Aj keď druhové zloženie vtákov na obrovskej ploche tundry a tajgy je veľmi podobné Európe a Severnej Amerike, autori poukazujú na obrovskú biodiverzitu horského pásma Himalájí, ako aj lesov v Číne. Udvávajú, že v tropických lesoch juhovýchodnej Ázie žije najvyššie množstvo stromových dru-

hov vtákov na svete a množstvo endemických skupín sa nachádza aj v celej oblasti Orientu ako sú napr. zelenáčky (*Chloropsis* sp.), iory (*Aegithina* sp.), alebo šplháčiky (*Rhabdornis* sp.).

Po Ázijskom kontinente prichádza na rad Afrika so 17 vybranými lokalitami. S 2400 druhmi jej patrí druhé miesto na svete v bohatosti vtáčích druhov. Jej severná časť, okolie mediteránu je druhovo viac podobná k južnej časti Európy než subsaharskej časti Afriky. Avšak oblasti pod najväčšou púšťou na svete sú pokryté nesmiernymi plochami dažďového pralesa, obrovskými vnútrozemskými deltami riek, savanami a pobrežnými oblasťami. Autori nezabúdajú na Madagaskar, ktorý je domovom 100 endemických druhov vtákov patriacich do 5 radov.

Austrálii a priľahlým častiam Ázie s 9 lokalitami je venovaná nasledovná časť knihy. Na austrálskom kontinente autori uvádzajú dohromady 330 endemických druhov čo je celkovo 50 % celej avifauny. Celému kontinentu dominujú vyprahlé a suché oblasti, púštne pastviny, buš, a kamenná púšť. V týchto nehostinných podmienkach žije niekoľko druhov zamatovcov (*Amytornis* sp.), podľa autorov najťažšie pozorovateľné druhy na svete. Okrem suchých oblastí je Austrália kontinentom eukalyptových lesov plných endemických lýrochvostov (*Menura* sp.). Najbohatšou časťou na vtáky sú samozrejme dažďové pralesy. Ku lokalitám Austrálie autori priradili aj lokalitu Nová Guinea s endemickou skupinou – rajkami a Nový Zéland známymi druhmi ako sú kiwi (*Apteryx* sp.), weka (*Gallirallus australis*), kea (*Nestor notabilis*), takahe (*Porphyrio hochstetteri*), alebo kakapo (*Strigops habroptila*). Zahrnuté sú aj ďalšie pacifické ostrovy ako Fiji alebo Nová Kaledónia s množstvom endemických papagájov a holubov.

Len jedna lokalita bola vybraná na Antarktíde a to ostrov Južná Georgia, na ktorom sa nachádzajú hniezdne kolónie albatrosov, fulmarov, tučniakov a rybárov.

Nasleduje kontinent číslo jedna, čo sa týka svetovej biodiverzity a to Južná Amerika s 13 lokalitami,

nazývaná aj „Kontinent vtákov“. Je domovom jednej tretiny druhov vtákov z celého sveta. Za posledných 40 rokov tu bolo objavených najviac nových druhov. Najbohatšie oblasti sú oblasť Amazónie a Pohorie Ánd. Významné z hľadiska špecifickosti druhov sú trávnaté porasty, jedna z najväčších mokradí sveta – Pantanal, ako aj najsuchšia púšť sveta Atacama.

Stredná Amerika a Karibská oblasť tvorí akési premostenie dvoch kontinentov, čo spôsobuje navýšenie biodiverzity na 1300 druhov vtákov. Z toho je 340 endemitov centrálnej Ameriky a 160 endemitov Karibskej oblasti, medzi ktoré patria rôzne dravce, kolibríky, papagaje, trogony, klzáčiky, rôzne tropické morské druhy vtákov, fregaty, či tropické rybáre.

Posledná časť je venovaná 17 „birding“ lokalitám v Severnej Amerike. Hoci tak ako Európa nie je veľmi na druhy bohatá, má „len“ 750 druhov, no mnohé z nich sú najlepšie preštudované druhy na svete. Na tomto kontinente je vtákom venovaná obrovská pozornosť. Autori poukazujú na obrovské možnosti rôznych oblastí (morské vtáky pri Beringovom mori, obrovské krdle žeriavov a husí zimujúcich vo vnútrozemí, množstvo bahniakov v Mexickom zálive, alebo vytváranie lekov jariabkov na prériách). Severná Amerika je známa pre druhy ako sú horáriky (*Dendroica*, *Vermivora*, *Oporornis*), vlhovce (*Agelaius*, *Molothrus*, *Sturnella*), postriežkár (Tyrannus sp.), či vrabce nového sveta (*Zonotrichia*, *Spizella*, *Passerella*).

Kniha je zakončená zoznamom použitej literatúry a abecedným zoznamom všetkých v knihe uvedených druhov.

Recenzovaná kniha je kvalitne spracovaná a zároveň veľmi inšpiratívna. Zaraďuje sa medzi významné diela súčasného moderného prúdu ornitológie, tzv. birdwatchingu. V dnešnej dobe sa tejto disciplíne venuje čím ďalej tým viac amatérskych ako aj profesionálnych ornitológov, no často si neuvedomujeme, že akým smerom nás tento prúd moderného vtáčkarenia unáša. Pred tým ľudia chodili do prírody, pretože sa v nej cítili dobre, snažili sa pozorovať ju a učiť sa od nej. V dnešnej dobe sa

prihlasujeme do klubu 300 a „naháňame druhy“, ktoré sme tento rok, či v tejto krajine ešte nevideli. Pribehneme na lokalitu, v rýchlosti pozrieme na vtáka, ktorého prítomnosť na danom mieste sme zistili cez internet, alebo nám ho nahlásili kolegovia twitcheri, urobíme si čiarku a ponáhlame sa ďalej. Kde sa podeli dlhé prechádzky prírodou, naša radosť z pozorovania hoci len bežných druhov vtákov, či pocit spokojnosti z dobre využitého a stráveného dňa? Dlhé prechádzky sa premenili na päťminútové záležitosti vyskočenia z auta, pridania sa k skupine už pozorujúcich ľudí, odškrtnutia si druhu a ponáhľania sa zase za inými povinnosťami. Radosť z pozorovania bežných druhov vtákov sme vymenili za uspokojenie z navýšenia vzorku v „lifeliste“, čo často krát ani nie je našou vlastnou zásluhou. A dobre prežitý deň? Naše dni už dávno neprežívame v prírode, pretože to, čo nás obklopuje ťažko prírodou nazvať. Myslíme si, že ako dobre ju poznáme a čo všetko sme už vybádali, no čím viac sme si istí svojimi vedomosťami, tým sú slabšie, pretože si necvičíme naše schopnosti hodinami a hodinami pozorovania vtákov okolo seba. Uspokojujeme sa, že kvalita našej techniky vyrieši za nás aj náročné a ťažko determinovateľné pozorovania pod vplyvom nevhodných podmienok okolia. No to je omyl! Kvalitný monokulár môže veľmi napomôcť k determinácii, no nemôže sa za človeka naučiť teoretické ako aj praktické základy učovania vtákov. Dnešná doba nám poskytuje neuveriteľné množstvo odbornej literatúry. My si ju s radosťou aj zadovážime. No priznajme sa, že koľkí ju v skutočnosti po večeroch namiesto televízneho seriálu aj naozaj študujeme? Preto by sme sa mali zamyslieť a prehodnotiť náš postoj k vtákom, ktoré sme kedysi tak milovali a obdivovali a zabrzdiť dnešnú honbu za atrakciami. Poctivo zaznamenávané zápisky bežných druhov z pravidelnej terénnej prechádzky poskytnú oveľa dôležitejšie a využiteľnejšie údaje ako o početnosti populácie, jej fluktuácii, či fenologické data našich bežných druhov. To, že k nám z času na čas dofúkne nejaký exotický druh

predsa nie je z hľadiska zloženia, fungovania a stability našich ornitocenóz relevantné. Preto by sme si mali nájsť čas na prechádzku s ďalekohľadom

na krku, dokázať sa pozeráť okolo seba a chcieť sa naučiť každý deň niečo nové.

